

Формування лексичних навичок у молодших школярів на уроках іноземної мови

ЗМІСТ

Вступ	2
I. Психологічні особливості учня , що впливають на успішність засвоєння навчального матеріалу.	3
II. Відбір лексики для навчання школярів на уроках іноземної мови . . .	5
III. Шляхи опрацювання лексичного матеріалу до рівня самостійного оперування в усній мові	7
IV. Вправи для вивчення лексики на тему «Їжа» (НМК Fly High 2 – 2 клас)	10
Висновки	15
Список літератури	16

Вступ

Навчання англійської мови як засобу міжкультурного спілкування вимагає цілеспрямованої уваги. Роль англійської мови у світі в 21 столітті значно зросла. Це пояснюється, зокрема, тим, що нею володіє приблизно 31% громадян Євросоюзу, а для 16% вона є рідною. Сьогодні англійська мова стала мовою техніки, науки, культури, бізнесу. Про це свідчать факти: три чверті світової кореспонденції, 80% електронної пошти та інтернет ведеться англійською. Більшість міжнародних документів, статей, літературних творів, інструкцій написано англійською мовою. Знання англійської мови розширює кругозір, дозволяє більше дізнатися про культуру та звичаї інших народів.

Одним із найважливіших аспектів іноземної мови є його лексика, тобто сукупність слів і словосполучень, їх змісту, звукової і графічної форми. Без цілеспрямованого вивчення лексичного матеріалу, наполегливого й систематичного накопичення учнями лексичних знань, навичок і вмінь успішне оволодіння іноземною мовою неможливе. Лише достатньо великий обсяг засвоєних слів і словосполучень дає учневі можливість брати активну участь у навчальному іноземному спілкуванні, у практичному оволодінні мовою. Тому проблема вивчення лексики іноземних мов є досить актуальною в методичній та психолого-педагогічній літературі.

При вивченні лексичного матеріалу перед вчителем іноземної мови постають питання:

1. Як учні запам'ятовують слова?
2. Який саме лексичний матеріал вивчати?
3. Як працювати з лексикою на уроці?
4. Які лексичні вправи є найефективнішими?

Сьогодні я спробую дати відповіді на ці питання.

I. Психологічні особливості учня, що впливають на успішність засвоєння навчального матеріалу

Результативність навчання значною мірою залежить від знання та врахування вчителем вікових особливостей учнів, їх фізіологічних та психологічних особливостей.

Роль пам'яті в розвитку дитини визначальна. З допомогою пам'яті дитина засвоює знання про навколишній світ і саму себе, опановує норми поведінки, набуває різноманітних вмінь і навичок.

Пам'ять – це запам'ятовування, збереження інформації з подальшим відтворенням людиною власного досвіду. Складовими пам'яті є процеси запам'ятовування, збереження, відтворення і забування. Залежно від мети діяльності пам'ять поділяють на мимовільну і довільну.

Мимовільна пам'ять – це запам'ятовування й відтворення, під час яких відсутня спеціальна мета щось запам'ятати чи пригадати. Запам'ятовування та відтворення здійснюються без зусиль під час діяльності й не залежать від волі та свідомості.

Довільна пам'ять – це мнемічна (від грецького *mneme* – пам'ять) діяльність, спрямована на запам'ятовування визначеного матеріалу. Вона передбачає самостійно поставлену мету запам'ятати і згадати цей матеріал і пов'язана з використанням особливих способів і технік запам'ятовування.

Досліди Ебінгауза показали, що через півгодини після механічного (недостатньо усвідомленого) заучування забувається 40% матеріалу. Наступного дня залишається 34% інформації, через 3 дні – 25%, через 30 днів – 21%. Тобто, для успішного навчання учень повинен мати чітку мету та мотивацію при виконанні завдання. Вчитель має зацікавити дітей, пояснити їм навіщо це потрібно знати, як важливо це пам'ятати.

Розрізняють також пам'ять образну та словесно-логічну. **Образна пам'ять** забезпечує запам'ятовування наочних образів, кольору, предметів, звуків запахів, смаку, облич, тощо. Вона буває зоровою, слуховою, дотиковою, нюховою та смаковою. **Словесно-логічна пам'ять** – це пам'ять на окремі слова, поняття, думки.

Індивідуальні якісні відмінності в пам'яті виявляються в тому, що в одних школярів ефективніше закріплюється образний матеріал, у других – словесний матеріал, у третіх немає явного переважання в запам'ятовуванні певного матеріалу. Тому вчителю необхідно використовувати різні форми навчання.

Залежно від того, на який час запам'ятовують і протягом якого часу зберігається матеріал, пам'ять поділяють на *короткочасну* та *довготривалу*. Окрім того, виділяють *оперативну пам'ять*, що обслуговує безпосередню діяльність людини в конкретний момент.

Психологи встановили, що чим вищий рівень розвитку уваги, тим вища ефективність навчання. Неуважність – одна із найпоширеніших причин поганої успішності школярів. Отже, у процесі навчання вчитель повинен зважати на особливості психічної діяльності дітей.

У психології *увагою* називають зосередженість і спрямованість психічної діяльності людини на певний об'єкт. Основні види уваги – мимовільна і довільна. При *мимовільній увазі* психічна діяльність відбувається без свідомих вольових зусиль особистості, без попереднього наміру. Вона може виникати під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Сильний звук, яскравий колір, гострий запах, щось незвичне – все це зовнішні фактори. Відчуття, інтереси, потреби, які для людини завжди або тимчасово є значимими, – фактори внутрішні. *Довільна увага* пов'язана зі свідомо поставленою метою, з вольовим зусиллям.

Щоб бути уважним, потрібно мати добре розвинуті якості уваги – сконцентрованість, стійкість, обсяг, розподільність і переключення.

II. Відбір лексики для навчання школярів на уроках іноземної мови

Знання іноземної мови асоціюється із знанням слів, в той час як володіння мовою — з лексичними навичками, які саме й забезпечують функціонування лексики у спілкуванні. Отже лексичні навички слід розглядати як найважливіший і невід'ємний компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування саме і є метою навчання лексичного матеріалу.

Умови навчання в середніх навчальних закладах і насамперед недостатня кількість уроків та обмежена тематика викликають необхідність відбору лексичного мінімуму, що має відповідати цілям і змісту навчання іноземних мов у певному типі навчального закладу.

У шкільному лексичному мінімумі розрізняють активний мінімум і пасивний мінімум.

Активний лексичний мінімум — це той лексичний матеріал, яким учні повинні користуватися для вираження своїх думок в усній та письмовій формі, а також розуміти думки інших людей при аудіюванні та читанні.

Пасивний лексичний мінімум — це та лексика, яку учні мають лише розуміти при сприйманні чужих думок в усній формі (при аудіюванні) та письмовій формі (при читанні).

Основними **критеріями відбору** лексичних мінімумів є такі:

○

получуваність, тобто здатність лексичних одиниць поєднуватися з іншими одиницями у мовленні;

○

семантична цінність, тобто висловлювання за допомогою лексичних одиниць важливих понять з різних сфер людської діяльності, у тому числі й тих, що визначені програмою і представлені в конкретному підручнику;

○

тилістична необмеженість.

Потрібно відмітити, що відбір лексичних мінімумів проводиться укладачами програм та авторами підручників, які й визначають кількість лексичних одиниць та їх віднесення до активного або пасивного мінімуму.

Вчитель має справу лише з результатами відбору, працюючи згідно з вимогами чинної програми та з певним підручником. Так, учень початкових класів повинен освоїти активний лексичний мінімум в обсязі не менше 500 лексичних одиниць, що належать до тематики спілкування, передбачених програмою. Загальний обсяг лексики, включаючи пасивний лексичний мінімум, становить не менше 600 лексичних одиниць.

Активний і пасивний словниковий запас утворюють так званий наявний або реальний словник, який служить основою для формування потенціального словника. На відміну від наявного словника, що включає знайомі лексичні одиниці, які учні вживають для вираження своїх думок або для сприймання і розуміння думок інших людей, потенціальний словник складають ті незнайомі слова, про значення яких читач/слухач може здогадатися, зустрівшись з ними при читанні/аудіюванні.

До потенціального словника відносяться:

- 1) інтернаціональні слова, подібні і звучанням і/або написанням та за значенням до слів рідної і звучанням і/або написанням та за значенням до слів рідної мови (class, pizza, zebra);
- 2) похідні і складні слова, що складаються з відомих учням компонентів (teacher – teach, read – reader, classwork);
- 3) конвертовані слова;
- 4) нові значення відомих багатозначних слів (cap, cool);
- 5) слова, про значення яких учні можуть здогадатися за контекстом.

III. Шляхи опрацювання лексичного матеріалу до рівня самостійного оперування в усній мові

У методичній літературі зустрічаємо різну кількість етапів формування лексичних навичок, також вони мають різні назви. Проте суть процесу залишається однакою: учень спочатку ознайомлюється з окремими словами, закріплює їх за допомогою різноманітних вправ і завдань, вживає ці слова у мовленні з метою задоволення своїх комунікаційних потреб.

Закордонні методисти виділяють наступні етапи формування лексичних навичок говоріння:

- презентація нового матеріалу (presenting new language);
- контрольована практика (controlled practice);
- напівконтрольована практика (guided practice);
- неконтрольована практика (free activities).

Презентація нового матеріалу – ознайомлення учнів з новими лексичними одиницями. Як уже було зазначено, відбір лексичних мінімумів проводиться укладачами програм та авторами підручників, які й визначають кількість лексичних одиниць та їх віднесення до активного або пасивного мінімуму. Вчитель має справу лише з результатами відбору, працюючи згідно з вимогами чинної програми та з певним підручником.

На ознайомлюючому етапі забезпечується первинне вивчення всіх аспектів іноземного слова, що вводиться: його звучання, графічної форми, вимови, написання, смислу і значень (тобто його змістового аспекту).

Важливою частиною ознайомлюючого етапу є семантизація слова, тобто повідомлення його смислу. Її ефективність залежить від обраного способу з'ясування смислу і значень. До основних з них належать: короткий виклад (визначення) смислу, переклад на рідну мову, опора на наочність (малюнки, реальні речі), дії та жести, здогадування за контекстом. Кожному способу властиві свої переваги та недоліки. Для введення нового слова вчителю треба обрати той спосіб семантизації, який забезпечить якнайточніше розуміння смислу і значень слова за мінімальних затрат навчального часу. Це дасть можливість правильно використовувати його у мовленнєвій діяльності.

Спосіб семантизації залежить від рівня та віку учнів, складності лексичних одиниць, мети ознайомлення (активний чи пасивний словник).

Контрольована практика – тренування введеного матеріалу за поданим зразком. На цьому етапі забезпечується формування в учнів готовності ідентифікувати та диференціювати слова, виявляти семантичну здогадку, прогнозувати зміст речень, здатність відтворювати еквівалентні заміни. Широко використовуються так звані підготовчі вправи. Їх суть – у використанні підстановочних таблиць (які дають змогу змінювати елементи речень), у дописуванні речень, заповненні пропусків у них (з можливістю вибору слів з наведених варіантів), у виборі правильних асоціацій між запропонованими словами і кількома варіантами їх змісту, у групуванні слів за певною ознакою, визначенні значень похідних слів (від відомих коренів), заміні певних слів синонімами чи антонімами, у виборі ключових слів, визначенні значень слів за контекстом тощо.

Такі вправи повинні сприяти уточненню та узагальненню значень відповідних слів, засвоєнню їх смислу і значень у відомому контексті. Вони дають змогу швидко й ефективно розв'язувати навчальні завдання. Водночас, що надзвичайно важливо, підготовчі вправи сприяють всебічному засвоєнню іноземних слів, що вводяться: їх акустичних і графічних образів, значень, місця у реченні, зв'язку з іншими словами. Засвоєння лексико-граматичного матеріалу буде успішним лише в тому разі, якщо воно відповідатиме віковим психологічним особливостям школярів. Так, у початкових класах слова і словосполучення варто засвоювати у процесі організації ситуативно-ігрової навчальної діяльності школярів, накопичення та регулярного вживання доступних речень, у яких реалізуються певні граматичні структури.

Напівконтрольована практика – тренування введеного матеріалу без поданого фіксованого зразка, за допомогою наочних матеріалів, предметів класного оточення тощо. Вправи для напівконтрольованої практики дають учневі певний вибір мовного матеріалу, хоча цей вибір досить обмежений. У підручниках зазвичай є багато вправ для цього етапу засвоєння лексики.

Наприклад,

- запитання та відповіді про час;
- розпитування про дорогу за поданою картою;
- опис поданих малюнків (погода, чим займаються дітки, що вони мають, якого кольору речі тощо).

Складання діалогів або рольові ігри з певної теми також відносяться до цього етапу. Учні можуть складати діалоги про речі у портфелі, про наявність домашнього улюбленця, про улюблені іграшки і т.д. При складанні діалогів вчитель може викласти малюнки вивченої лексики, а учні використовують ці слова за своїм вибором. Для рольових ігор чудово підходять теми “Покупки”, “У ресторані”, “У зоопарку”. Якщо ж учні самостійно виготовлять лист покупок, меню, складуть правила поведінки, то таку рольову гру вже можна віднести до неконтрольованої практики.

Неконтрольована практика – самостійне вживання засвоєного матеріалу з використанням попереднього мовного досвіду учнів. Саме неконтрольована практика забезпечує живе спілкування, хоча мовні ситуації створюються штучно. На цьому етапі стане зрозумілим чи вміють учні вживати вивчений матеріал для забезпечення своїх комунікативних потреб. Прикладом вправ для неконтрольованої практики можуть:

- * ігри “Доміно”, “Табу”, “Знайди відмінності”;
- * розповіді на теми, що цікаві учням “My pet”, “My Favourite TV programme”, “My room”, тощо;
- * інтерв’ю.

IV. Вправи для вивчення лексики на тему «Їжа» (НМК Fly High 2 – 2 клас)

Оскільки в учнів молодшого шкільного віку переважають мимовільні пам'ять і увага, мислення характеризується емотивно-ілюстративною домінантою, то введення нових лексичних одиниць відбувається за допомогою яскравої наочності та ігор, які мають привернути увагу дітей та зацікавити їх вивчати цей матеріал.

Презентація нової лексики на тему «Їжа»

1. Вчитель показує по одній картці, і чітко вимовляє слово, а діти повторюють.

2. Гра «Відлуння» - Echo: Діти вимовляють слово на картці хором і дуже голосно, а потім повторюють це слово тихіше і тихіше.

3. Гра «Ланцюжок» - Chain: Вчитель називає слова на картці, а далі кожна дитина повторює його по черзі.

Ці ігри дають можливість сказати кожне слово кілька разів, тобто відпрацьовувати правильну вимову, але таке багаторазове повторювання подобається дітям тому, що є не нудним.

4. Послухай і повтори – Listen and repeat after the CD

Потрібно сказати, що вищевказана лексика опрацьовується протягом кількох уроків, а потім вводяться ще декілька слів з теми «Їжа». Тобто наприкінці даної теми учні мають більший вибір лексичного матеріалу для неконтрольованої практики.

Контрольована практика

На уроках англійської мови навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності відбувається комбіновано. Після презентації нових слів опрацьовуємо їх усно і письмово, у вправах на аудіювання і читання.

Як працює лексика учні можуть почути і прочитати в ситуативних історіях, які мають вигляд яскраво ілюстрованих коміксів.

Після запитань і відповідей про малюнки (What can you see? What are there names? Are they happy? Is it sunny? etc.) учні спочатку слухають текст,

потім слухають по одному реченню і повторюють хором та індивідуально.

Потрібно відмітити, що тексти озвучені носіями мови, голоси героїв відрізняються, додані реальні звуки (сміх, чавкання, тощо). Після прослуховування тексту дається завдання на перевірку розуміння почутого. Наприклад, True or false? 1. It's time for breakfast. – True. 2. Trumpet doesn't like breakfast. – False. 3. Trumpet is hungry. – True. 4. Trumpet likes apples and oranges. – True. 5. Karla is naughty. – False.

Читання історії може відбуватися ланцюжком, у особах (дітям подобається копіювати голоси героїв). Також граємо у гру “Перекладач”, коли я кажу речення українською мовою, а учні шукають його у тексті і читають англійською.

Формування граматичних навичок говоріння здійснюється імпліцитно, тобто шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. З вищенаведеної історії діти зрозуміли як виражати свої уподобання в їжі: I like ... Для практикування цієї структури та лексичних одиниць на тему «Їжа» пропоную їм вправу “Подивись і скажи” – Look and say:

1. I like – I like oranges.

2. I like –

3. I like –

4. I like –

Для закріплення цієї структури у підручнику є весела пісня “I like breakfast”.

Прикладом вправи для даного етапу є вправа на трансформацію речення за зразком:

2 Circle and write.

1 My friend and I like			<u>We/</u> They like apples
2 My friend and I like			We / They
3 Chatter and Tag like			We / They
4 My mum and dad like			We / They

Коли учні засвоїли як виражати уподобання в їжі, їм пропонується зразок як висловлюватись про те, що ми не любимо. У НМК Fly High 2 зразки граматичних структур вводить один із героїв підручника, друг дітей – тигр на ім'я Тег. Це має важливе позитивно-емоційне забарвлення та виховний аспект. Адже, якщо учні роблять помилки або забувають певний матеріал, то їм на допомогу завжди приходить друг Тег, бо друзям потрібно допомагати.

Learn with Tag

I like bananas.
I don't like oranges.

I like/don't like bananas.
You like/don't like bananas.
We like/don't like bananas.
They like/don't like bananas.

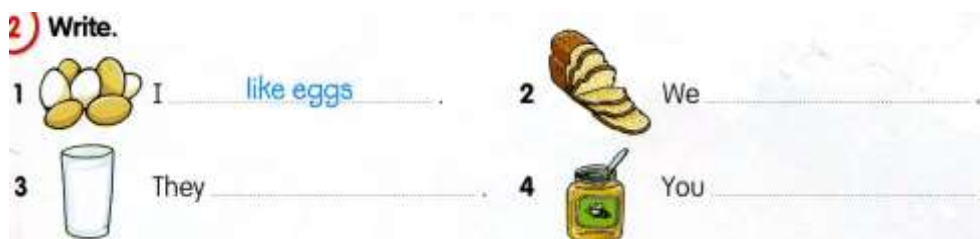
Надзвичайно важливим є персоналізація вивченого матеріалу. Дітям подобається розповідати про себе. Тому їм пропонується вправа “Напиши про себе” – Write about you:

5 Write about you. Use like or don't like.

1 I _____ milk.	3 I _____ jelly.
2 I _____ apples.	4 I _____ burgers.

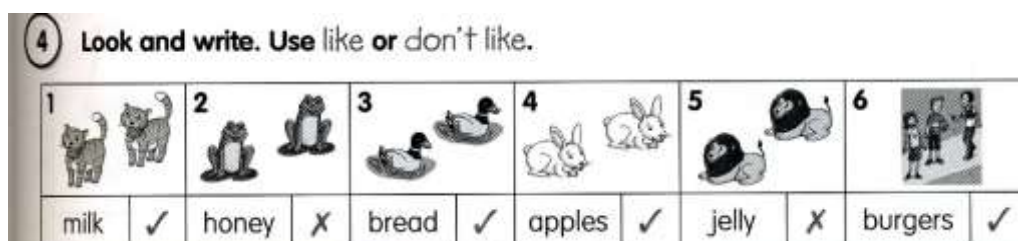
Напівконтрольована практика

На цьому етапі продовжується робота над використанням вивченої лексики і граматики у мовленні. Учні виконують вправи, які надають їм певний вибір у використанні вивченого матеріалу, але цей вибір є обмеженим.

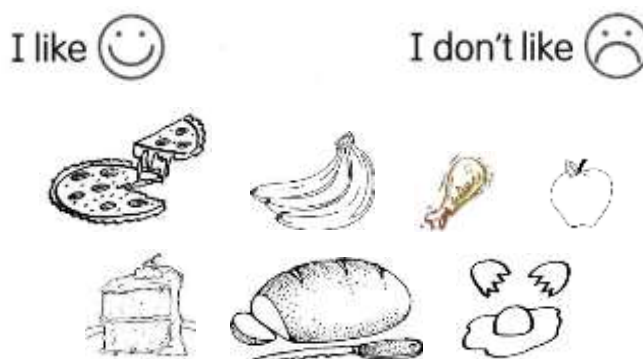

Наприклад, у вказаній вправі учні на свій розсуд можуть написати стверджувальні або заперечні речення.

У наступній вправі учні самостійно складають речення, але ідеї для висловлювань запропоновані авторами підручника.

На цьому етапі також не забуваю про персоналізацію вивченого, пропоную ряд тематичних малюнків, а учні складають речення про їжу яку вони люблять або не люблять.

Неконтрольована практика

Останній етап у роботі над лексичним матеріалом має показати наскільки учні опанували його, і чи можуть використовувати у непередбаченому мовленні з метою задоволення комунікаційних потреб. Прикладом вправи на даному етапі може бути рольова гра “У кафе”. Учням молодших класів завжди повинна надаватися чітка інструкція: що і як робити,

тому у підручнику є зразок, але цей зразок не є фіксованим. Учитель не може передбачити які слова і конструкції використають учні під час рольової гри.

Вдома учні виконують проект, у якому не тільки застосовують вивчену лексику і граматику за власним вибором, але і проявляють креативність у його оформленні. Результатами такого проекту стали розповіді з малюнками та аплікаціями, книжечки з ілюстраціями, постери.

Отже, протягом серії уроків учні засвоїли лексику на тему “Їжа”. Робота над лексичним матеріалом починалася з презентації ізольованих слів, а закінчилася учнівським проектом “Моя улюблена їжа”, у якому учні самостійно оперували вивченим лексичним і граматичним матеріалом з метою розповіді про свою улюблену їжу.

ВИСНОВКИ

Знання іноземної мови безперечно пов'язане із знанням лексики цієї мови. Без цілеспрямованого вивчення лексичного матеріалу, наполегливого й систематичного накопичення учнями лексичних знань, навичок і вмінь успішне оволодіння іноземною мовою неможливе. При роботі з навчальним матеріалом вчитель повинен брати до уваги індивідуальні особливості психічної діяльності учнів, тобто пам'яті та уваги. У дітей добре розвинені мимовільні пам'ять та увага, тому презентація нових лексичних одиниць за допомогою яскравої наочності, застосування цікавих вправ для роботи з лексикою, використання веселих пісень та віршованого матеріалу підвищує шанси успішного опанування.

Перед вчителем іноземної мови не постає запитання “Що вивчати?”, адже відбір лексичних мінімумів проводиться укладачами програм та авторами підручників, які й визначають кількість лексичних одиниць та їх віднесення до активного або пасивного мінімуму. Вчитель має справу лише з результатами відбору, працюючи згідно з вимогами чинної програми та з певним підручником.

Проте, вчитель має абсолютну свободу у виборі шляхів опрацювання лексичного матеріалу від презентації окремих слів до самостійного оперування в усному мовленні. Творчий вчитель запропонує учням найефективніші вправи та завдання, беручи до уваги їх вік, індивідуальні психологічні особливості дітей, рівень класу (групи) та уподобання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Барташнікова І.А. Барташніков О.О. Розвиток уваги та навичок навчальної діяльності у дітей 5-6 років. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2006. – 40 с.
2. Барташнікова І.А. Барташніков О.О. Розвиток сенсорних здібностей та пам'яті у дітей 5-6 років. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2007. – 56 с.
3. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 1999. – 231 с.
4. Редько В.Г., Коваленко О.Я. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. 1-4 класи. Англійська мова. – Київ: Видавничий дім “Освіта”, 2012. – 96 с.
5. Charlotte Covil. Jeanne Perrett. Fly High 2. Pupil's Book. – Pearson Education Limited, 2010. – 132 p.
6. Charlotte Covil. Jeanne Perrett. Fly High 2. Activity Book. – Pearson Education Limited, 2010. – 96 p.
7. Rachel Finnie. Fly High 2. Teacher's Guide. - Pearson Education Limited, 2010. – 130 p.
8. Scott Thornbury. How to Teach Vocabulary. – Pearson Education Limited, 2011. – 186 p.
9. Wendy A.Scott. Lisbeth H.Ytreberg. Teaching English to Children. – Pearson Education Limited, 2009. – 116 p.